

---

**Ana María Cano González, Jean Germain i Dieter Kremer (eds.) (2023). *Dictionnaire historique de l'anthroponymie romane. Patronymica Romanica (PatRom). Volume IV/1. Couleurs. Aliments et vêtements. Dates et fêtes. Berlin/Boston: De Gruyter.***

---

Els interessats en el camp de l'antroponímia, i concretament en el dels cognoms, s'alegraran de veure el darrer volum del projecte panromànic d'antroponímia conegut com a *PatRom*. Aquest diccionari estudia antropònims delexicals prenent com a referència els corresponents ètims llatins, tot i que també inclou cognoms procedents d'un nom personal llatí que s'hi relaciona. Els autors de l'obra són ben conscients de l'estreta relació que hi ha entre l'estudi del lèxic i l'estudi dels antropònims. El *PatRom* s'alinea en la tradició de moltes obres panromàniques i s'estructura, doncs, a partir de l'ètim llatí donant una visió comparativa dels seus continuadors romànics. Això permet evidenciar els universals semanticolingüístics al darrera de l'origen de molts cognoms, que depassen fronteres lingüístiques. Hi trobem explicacions dels processos cognitius, principalment a través de la metàfora i la metonímia, presents a tota la Romània, per mitjà dels quals es creen antropònims equivalents en diverses llengües, tots ells derivats d'un mateix ètim llatí. L'estudi i anàlisi és fet amb metodologia rigorosa a partir de formes antigues i contemporànies extretes d'un vast corpus documental que irremeiablement és desigual d'una llengua a l'altra. Les explicacions presentades als articles apareixen acompanyades de mapes per il·lustrar la distribució geogràfica de determinades formes. Val la pena destacar que aquest projecte ha estat també font d'inspiració per a un altre projecte similar però de caire toponímic, el *Toponomasticon Hispaniae* (<https://toponhisp.org/>).

Com en altres ocasions, s'ha aprofitat el material elaborat per antics col·laboradors del projecte, en especial d'Eva Buchi, Catherine Hanton i Béatrice Schmid. Amb aquest darrer volum, que com els altres de la col·lecció és doble, ja són quatre els que han vist la llum. Recordem-los: *Volume I/1 Introduction. Cahier des normes rédactionnelles. Morphologie. Abréviations et sigles*; *Volume I/2 Bibliographie des sources historiques*; *Volume II/1 L'homme et les parties du corps humain 1*; *Volume II/2 Les parties du corps humain 2 – Les particularités physiques et morales*; *Volume III/1 Les animaux. Première partie. Les mammifères*; *Volume III/2 Les animaux 2. Les oiseaux, poissons et invertébrés*. A diferència dels volums II i III, que són monotemàtics, el volum IV és de temàtica diversa. Inclou entrades relacionades amb els colors, els aliments, la roba, les dates, els dies festius, el parentiu, les relacions socials, les ètnies i els verbs d'acció. La primera part del volum, que avui presentem, consta de tres temàtiques principals:



- a) colors: \*BLANK, \*BLUND, NIGER, NIGELLUS, CĀNUS, CĀNA, \*CANŪTUS, CANŌSUS, \*BRŪN-/BRŪNUS (NP), BRUNIR, RUBEUS, \*RUBĪNUS (NP)/RUBĪNUS, RUBELLUS, \*RUBEOLA, RUBER, RUSSUS, RUSSEUS, ROSEUS, RŪFUS/RŪFUS (NP), VERMICULUS;
- b) aliments (PĀNIS, PĀNĀRIUS, PANETĀRIUS, PANATĀRIUS, FARĪNA, FARINŌSUS, CARO, CARNIS, CARNĀLIS, CARNĀRIUS, PIPER, CĒPA, \*CĒPULLA, CEPĀRIUS) i roba (CAPPELLUS, \*CALCEA, CALCEĀRE, DISCALCEĀRE, EXCALCEARE, DISCĀLCIUS, EXCALCEUS);
- c) dates i dies festius del calendari: APRĪLIS/APRĪLIS (NP), SABBATUM, QUADRAGĒSIMA, CARNEM LAXĀRE, CARNEM LEVĀRE > CARNAVALE.

Les pàgines relacionades amb els colors representen el 56,2% del total del present volum; les dels aliments i peces de roba corresponen a un 34,2%, i les dels dies de la setmana, mesos de l'any i festivitats, tan sols un 9,6%. El volum conté 19 lemes principals corresponents a 44 articles. Els colors són presents en 8 lemes (i 20 sublemes); segueixen el menjar i la roba amb 7 lemes (i 19 sublemes); i els 4 darrers lemes (i 5 sublemes) corresponen a un mes, un dia de la setmana, a la Quaresma i al Carnaval.

La primera entrada del volum, corresponent a l'ètim \*BLANK ('brillant, blanc, clar', d'origen germànic) és una excel·lent mostra no només de la quantitat de cognoms que poden derivar-se d'un ètim llatí en les diverses llengües romàniques, sinó de l'exhaustivitat i del saber fer amb què s'elabora el diccionari. Com és habitual, en el punt 0. de l'entrada s'indiquen les principals tendències romàniques lexicològiques i antroponímiques de l'ètim. Els antroponims derivats de \*BLANK són nombrosos i amb una freqüència alta en les zones romàniques on es presenta. En la major part de llengües romàniques, aquesta forma va substituir progressivament les paraules llatines emprades per referir-se al color blanc, particularment ALBUS. La introducció en la zona iberoromana fou tardana, com ho demostra el manteniment del grup BL- i la presència dels derivats de ALBUS en la toponímia, que també es dona en català i la gal·loromània meridional, i la presència en època romànica dels continuadors de ALBUS i \*BLANK en portuguès. Curiosament, no sembla haver deixat empremta en l'antroponímia germànica.

L'ús antroponímic es desenvolupà a partir del significat primari de l'adjectiu \*BLANK, que al·ludia a una característica física del portador (el cabell blanc, la barba blanca, la pell molt blanca). Per exemple, en italià l'adjectiu *bianco* s'emprava principalment per al·ludir al color del cabell i la barba, d'aquí el cognom *Barbabanca*. En altres ocasions l'ús de roba de color blanc o la presència d'aquest color en l'entorn de treball en determinades professions (per ex. els moliners),



faccions polítiques, o en tornejos i jocs podia originar l'antropònim. També podia ser, esporàdicament, que en record de la mare o l'àvia així anomenada, un infant rebés aquest nom. És poc probable que l'ús metafòric basat en els valors morals associats al color blanc (bondat, puresa, innocència) hagi originat l'ús antroponímic. Des del punt de vista formal, les formes romàniques que se'n deriven poden correspondre simplement a les diverses evolucions de \*BLANK o bé presentar sufixos típicament antroponímics o d'altra mena.

A continuació es passa a l'estudi dels continuadors romànics d'aquest adjectiu organitzat en tres grans grups segons la tipologia formal: les formes simples (I), les formes derivades amb sufixos (II) i les derivades formades per composició (III), aquestes darreres molt menys abundants que les altres. Les formes romàniques de \*BLANK són *branco* (port./gal.); *blancu*, *-a*, *-o* i *blancas* (ast.); *blanco*, *-a* (cast.); *blanc*, *-a* (cat.); *blanc* (aocc.); *blanc*, fem. *blanco*, *blancho* (occ.); *blanc* (fr.); *blanc*, *blyan* (frpr.); *blank* (friul.); *bianco* (it.). L'extensa documentació històrica dels derivats antroponímics apareix ordenada per dominis lingüístics. I aquí cal recórrer al volum I/1 per saber què signifiquen els codis: IB-11 correspon a Galícia, IB-12 a Portugal Septentrional, IB-21 a Astúries i Lleó, etc. Com a exemples de la documentació podem esmentar *Juan Blanco* (gal.), *Johan Branquo* (gal.), *Domingo Blanco* (cast.), *Iohanni Blanc* (cat.), *Bernart Blanc* (occ.), *Aymone Blanc* (fr.). Hi apareix documentació de fins a 46 subdominis lingüístics que presenten formes d'aquest cognom, a les quals cal afegir les formes acompanyades de l'article, presents a 19 subdominis lingüístics, com *Antonio Cardozo o Branco*, *Alonso el Blanco*, *Michel le Blanc*, etc.; les formes precedides dels continuadors de AD o DE indicant filiació (*Jacques Aublanc*, *Peyroo deu Blanc*, *Domenico del Bianco*, etc.). També s'esmenten les formes documentades en femení (*Blanca*, *Bianca*, *Blanche*, *Blanchie*, *a Branca*, *la Blanca*, etc.) i plural (*Blancos*, *Blanches*, *Blancs*, etc.). A continuació es descriuen les formes derivades amb els sufixos -ĀCE (*Biancaccio*), -ĀNU (*Blanchien*, *Blancani*), -ĀRIU (*Blanchero*, *Blancher*, *Blanquer*, *Blanquero*, *Blanquier*), -ĀRIU + -ELLU (*Biancareddo*, *Blancherel*, *Blancheraud*, *Biancarelli*); els sufixos filiatius -ĪCEU (*Bianchessi*), \*-ICI (*Blánquez*), -ĪNU (*Blanichini*, *Blanquin*, *Blanchin*); amb sufixos de valor diminutiu o afectiu -ITTU (*Blanquet*, *Blanchet*, *Blanchot*, *Bianchetto*, *del Blanchet*, *Dublanchet*, *le Blanchet*, *Blancheta*, *Bianchetta*) i -ŌNE (*Biancone*, *Blanchon*, *Blancon*, *Biancon*, *Bianconi*) i fins i tot amb els dos sufixos (*Blanchonnet*). I amb altres sufixos que no detallem per no allargar-nos. A més es documenten les formes que provenen del nom propi germànic *Blankard* (*Blanxard*, *Blanchardi*, *Blanxard*, *Blanchart*). Al final de l'article es comenten els derivats compostos amb adjectius, com *BELLUS* (*Belblanc*), *BONUS* (*de Bonblanc*), *CARUS* (*Cherblanc*), *DICTUS* (*Ditleblanc*), *DULCIS* (*Doublanc*), *MALUS* (*Malblanc*, *Maublanc*), etc.; i d'adverbis com



MAGIS (*Maibianco*), PAUCUM (*Pocblanc*), SEMPER (*Semprebianco*), TŌTUS (*Toublan*).

La descripció succinta de l'article \*BLANK (ocupa al voltant de 90 pàgines del volum) ha servit per il·lustrar les característiques més destacades de l'obra: explicacions cognitives sobre la motivació del cognom acompanyades de la descripció etimològica de la forma, sempre contrastant altres opinions i la bibliografia més moderna disponible; estructuració ordenada de la informació i la documentació dels cognoms tant per àmbit lingüístic com des del punt de vista morfològic; visió panromànica acompanyada de cartografia. Felicitem els autors i curadors del volum per l'excel·lent feina feta i esperem amb il·lusió la segona part d'aquest quart volum.

Mar Batlle  
Oficina d'Onomàstica,  
Institut d'Estudis Catalans

